

Advies over de muurvegetatie op de Predikherenlei te Gent

Adviesnummer: **INBO.A.4367**
Auteur: **Wouter Van Landuyt**
Contact: **Andy Van Kerckvoorde (andy.vankerckvoorde@inbo.be)**
Kenmerk aanvraag: **e-mail van 8 maart 2022**
Geadresseerde: **NV De Vlaamse Waterweg
Afdeling Regio West
T.a.v. Jeroen Van Waeyenberge
Guldensporenpark 105
9820 Merelbeke**
Jeroen.VanWaeyenberge@vlaamsewaterweg.be
Cc: **NV De Vlaamse Waterweg
t.a.v. Maarten Janssens**
maarten.janssens@vlaamsewaterweg.be

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Wijze van citeren: Van Landuyt W. (2022). Advies over de muurvegetatie op de Predikherenlei te Gent (Adviezen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; nr. INBO.A.4367). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Aanleiding

Geert Heyneman van de Groendienst van de stad Gent heeft rond 2000 samen met Wouter Van Landuyt van het INBO een inventarisatie opgemaakt van de kaaimuur aan de Predikherenlei te Gent. Volgens deze inventarisatie is er een uitzonderlijk ontwikkelde muurvegetatie aanwezig (KM*). Er werden twee soorten eikvaren aangetroffen.

Geert Heyneman gaf nog het volgende mee aan de nv De Vlaamse Waterweg:

- Bij renovatie van de kaaimuur is het van belang om de eikvaren net onder de deksteen (tweetal centimeter) maximaal te behouden en indien dit niet mogelijk is, te recupereren.
- Er dient best al nagedacht te worden op welke manier de kaaimuur beheerd zal worden in de toekomst. Eventueel zouden er bv. al klimhaken voorzien kunnen worden om gemakkelijk aan de muur te kunnen. Het is van belang om de houtachtige bomen of struiken periodiek te verwijderen.

Vragen

Is de inventarisatie van 2000 nog actueel genoeg?

Zo neen, is het mogelijk om een nieuwe inventarisatie uit te voeren.

Toelichting

1. Inleiding

De binnenstad van Gent en met name de kaaimuren in het historisch stadscentrum zijn bijzonder rijk aan varens die aan stenige substraten gebonden zijn en die in Vlaanderen grotendeels op muren gevonden worden (Van Landuyt & Heyneman, 1999) maar ook aan andere plantensoorten die gebonden zijn aan stenige substraten zoals *klein glaskruid* (Van Landuyt *et al.*, 2006).

2. Historische inventarisatie uit 1995

In de aanleiding van de vraagstelling wordt aangehaald dat er een inventarisatie zou zijn gebeurd zijn rond 2000 door Wouter Van Landuyt en Geert Heyneman. De inventarisatie waarvan vermoedelijk sprake is uitgevoerd in 1995. Toen werd een algemene inventarisatie van de muurvegetaties in Gent uitgevoerd waarvan in 1999 een artikel werd gepubliceerd in het tijdschrift *Dumortiera* (Van Landuyt & Heyneman, 1999)¹. Alhoewel de oorspronkelijke inventarisatie 27 jaar geleden misschien wel per straat of kadesectie is gebeurd, is de opslag van de gegevens en de publicatie ervan per hok van 1 km² gebeurd (Van Landuyt *et al.*, 2012). Hierdoor is het onmogelijk te reconstrueren welke soorten op de kademuur palend aan de Predikherenlei voorkwamen in 1995.

In de aanleiding van de vraagstelling wordt gesteld dat er twee soorten eikvarens werden gevonden tijdens deze inventarisatie. Beide soorten eikvarens kunnen slechts microscopisch of cytologisch (aan de hand van het aantal chromosomen) onderscheiden worden. In het artikel in *Dumortiera* (Van Landuyt & Heyneman, 1999) wordt vermeld dat er slechts één ondersoort microscopisch bevestigd kon worden in Gent, nl. *Polypodium vulgare* subsp. *prionides* of brede eikvaren. In recente flora's worden beide ondersoorten beschouwd als aparte soorten, nl. *Polypodium vulgare* sensu stricto (synoniem met *Polypodium vulgare* subsp. *vulgare*) of *gewone eikvaren* en *Polypodium interjectum* (synoniem met *Polypodium vulgare* subsp. *prionides*) of *brede eikvaren*. In 2004 werd door professor Viane van de Universiteit Gent een cytologisch onderzoek uitgevoerd naar het chromosomenaantal van de *Polypodium*-populaties in Vlaanderen. De resultaten hiervan zijn jammer genoeg nooit gepubliceerd maar bij alle populaties van muren uit Gent bleek het om *brede eikvaren* te gaan. Veldwaarnemingen die niet ondersteund zijn door microscopische determinaties of vooral door cytologisch onderzoek naar het aantal chromosomen zijn niet betrouwbaar genoeg om beide soorten te onderscheiden.

3. Recente inventarisatie

Op 10 maart 2022 werd naar aanleiding van deze adviesvraag een nieuwe inventarisatie van de kaaimuur palend aan de Predikherenlei uitgevoerd door Wouter Van Landuyt. De inventarisatie gebeurde vanop het voetpad palend aan de kaaimuur, niet vanop het water.

¹ Het artikel gepubliceerd in *Dumortiera* is digitaal beschikbaar op https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/5726882/VanLanduyt_Heyneman_1999_Dumortiera.pdf.

Deze inventarisatie beperkte zich tot kenmerkende planten van muurvegetaties en houtige bomen en struiken. Er werden uitgebreide populaties aangetroffen van vier soorten varens (*eikvaren* sensu lato, *mannetjesvaren*, *muurvaren* en *steenbreekvaren*) naast twee andere typische muurplanten, nl. *klein glaskruid*, *muurleeuwenbek* en een enkel exemplaar van *muursla*. De kruidachtige muurvegetatie bevindt zich in hoofdzaak net onder de bovenste boordsteen van de kaaimuur. Er werden drie soorten houtige bomen of struiken gevonden op de kaaimuur: één jong exemplaar van een *vlinderstruik*, één jong exemplaar van een *es* en een vrij groot exemplaar van een *vijgenboom* helemaal aan het zuiden van de Predikherenlei palend aan de Jakobijnenstraat.

Van alle aanwezige *eikvarens* werden stalen genomen (= tien stalen), van elke pol werd één blad ingezameld voor verder microscopisch onderzoek van de sporangiën. Ook dit onderzoek gaf geen eenduidig resultaat. Eén exemplaar leek eerder kenmerken van *gewone eikvaren* te vertonen, enkele exemplaren leken eerder kenmerken van *brede eikvaren* te vertonen en enkele exemplaren vertoonden intermediaire kenmerken. Tellingen van chromosoom aantallen zouden duidelijkheid kunnen geven maar lijken ons niet relevant voor deze vraagstelling.

In bijlage 1 is de verspreiding van de verschillende soorten over de kaaimuur weergegeven. De kartering is gebeurd met een smartphone waardoor de precisie van het GPS signaal enkele meters kan afwijken. In ieder geval zijn alle locaties aangeduid op de kaartjes in bijlage 1 gelegen op de verticale wand van de kaaimuur.

Houtige gewassen zijn op lange termijn schadelijk voor de stabiliteit van de muur en kunnen best verwijderd worden.

Figuur 1: Muurvegetatie op de kaaimuur met eikvarens en daartussen klein glaskruid.

Figuur 2: Vijgenboom in een nis van de muur aan de Predikherenlei.

4. Waardering van de muurvegetatie

In het boek 'De Biologische Waarderingskaart' (Vriens *et al.*, 2011) worden onder meer *muurvaren*, *muurleeuwenbek*, *muursla*, *steenbreekvaren*, *brede eikvaren* en *klein glaskruid* opgegeven als indicatieve soorten voor muurvegetaties (km). In de voorlopige handleiding over de kartering van kleine landschapselementen (De Saeger *et al.*, 2019) werden volgende criteria opgesteld voor goed ontwikkelde muurvegetaties (km*): 'Muurvegetatie is heel soortenrijk (> drie soorten) of er komt een populatie (meerdere exemplaren) van een zeldzame muurplant voor'. De kaaimuur aan de Predikherenlei voldoet aan deze criteria aangezien er van zes kenmerkende plantensoorten van muurvegetaties goed ontwikkelde populaties aanwezig zijn. Goed ontwikkelde muurvegetaties worden op de biologische waarderingskaart beschouwd als 'biologische zeer waardevol'. De waardevolle vegetatie bevindt zich op het gedeelte van de kaaimuur tussen de Sint-Michielsbrug en de aansluiting van de Okkernootsteeg met de Predikherenlei. Op het gedeelte van de kaaimuur van de Predikherenlei tussen de Okkernootsteeg en de Jakobijnenstraat bevindt zich geen waardevolle kruidachtige muurvegetatie meer.

Conclusies

De nog beschikbare gegevens van de inventarisatie uit 1995 zijn onvoldoende precies om een beoordeling van de muurvegetatie van de Predikherenlei te kunnen doen. Er werd een nieuwe inventarisatie op 10 maart 2022 waaruit blijkt dat er zich op de kaaimuur van de Predikherenlei een goed ontwikkelde muurvegetatie bevindt met als kenmerkende plantensoorten *eikvaren sensu lato*, *muurvaren*, *steenbreekvaren*, *klein glaskruid*, *muursla* en *mannotjesvaren*. Deze vegetatie zou best in de mate van het mogelijke gevrijwaard worden bij werkzaamheden aan de kaaimuur.

Referenties

De Saeger S., Oosterlynck P., Guelinckx R. & Paelinckx D. (2019). BWK en Habitatkartering. Een praktische handleiding. Deel 1: Methodologie: karteerregels, karteringseenheden, hoofdsleutel en kleine landschapselementen. Versie 1.3, 12 april 2019: Instituut voor Natuur en Bosonderzoek.

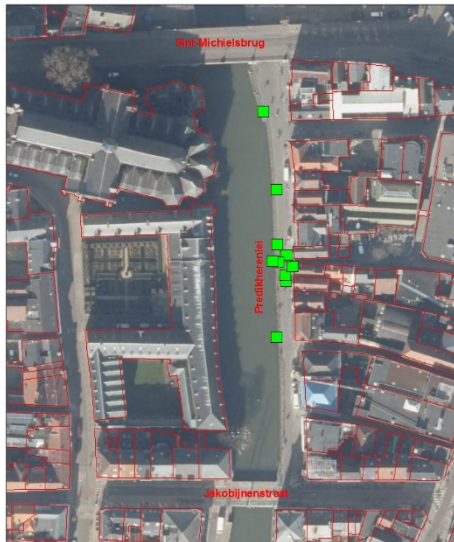
Van Landuyt W. & Heyneman G. (1999). Varens op de muren van Gent. *Dumortiera* 74: 2-10.

Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Vercruyssen E. & De Beer D. (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Brussel: Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België & Flo.Wer.

Van Landuyt W., Vanhecke L. & Brosens D. (2012). Florabank1: a grid-based database on vascular plant distribution in the northern part of Belgium (Flanders and the Brussels Capital region). *PhytoKeys* 12: 59–67. doi:10.3897/phytokeys.12.2849

Vriens L., Bosch H., De Knijf G., De Saeger S., Guelinckx R., Oosterlynck P., Van Hove M. & Paelinckx D. (2011). De Biologische Waarderingskaart. Biotopen en hun verspreiding in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel: Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.M.2011.1. 416 p.

Bijlage 1: Verspreidingskaarten van de typische muurplanten die op de kaaimuur van de Predikherenlei gevonden zijn op 10 maart 2022

- Legende**
- Muurvegetatie Predikherenlei**
- Ekvaren sensu lato
- Kadaster**
- Gebouw

- Legende**
- Muurvegetatie Predikherenlei**
- Es
 - ▲ Vlinderstruik
 - Vijgenboom
- Kadaster**
- Gebouw

- Legende**
- Muurvegetatie Predikherenlei**
- ◆ Klein glaskruid
- Kadaster**
- Gebouw

- Legende**
- Muurvegetatie Predikherenlei**
- ▲ Mannekesvaren
- Kadaster**
- Gebouw

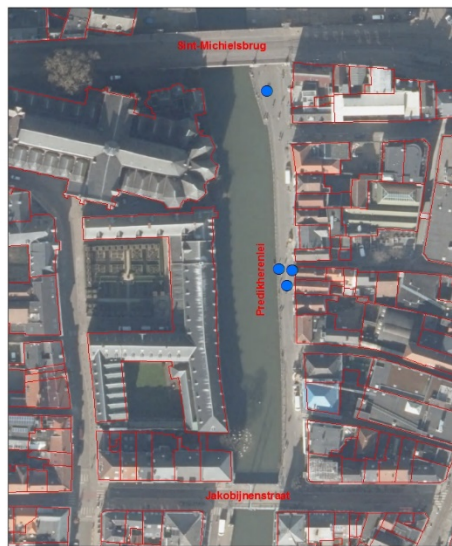
Legende
Muurvegetatie Predikherenlei
 ● Muurteewenbek
Kadaster
 □ Gebouw

Legende
Muurvegetatie Predikherenlei
 ★ Muursla
Kadaster
 □ Gebouw

Legende
Muurvegetatie Predikherenlei
 ▲ Muurvaren
Kadaster
 □ Gebouw

Legende
Muurvegetatie Predikherenlei
 ● Steenbreekvaren
Kadaster
 □ Gebouw